

Neovlašćeno držanje opojnih droga kod maloletnika u Srbiji: Analiza trendova i (ne)delotvornost krivičnopravne reakcije

Milica D. Kovačević¹

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

Narko kriminalitet i bolesti zavisnosti decenijama su jedan od nesavladivih društvenih problema. Nepovoljne globalne tendencije prisutne su i u Srbiji, gde krivična dela u vezi sa zloupotrebom opojnih droga predstavljaju značajan deo ukupnog kriminaliteta. Posebno zabrinjava uvećan broj krivičnih prijava zbog krivičnih dela u vezi sa drogama kada su u pitanju maloletnici, ali i broj mladih kod kojih se identifikuje problematična upotreba opojnih droga, pa samim tim i potreba za odgovarajućim intervencijama. Stoga je rad posvećen sumarnom sagledavanju efekata pozitivnih zakonskih rešenja u Srbiji, a kako bi se ukazalo na moguće pravce budućeg strateškog postupanja. U radu su primenjeni normativno logički metod, kao i metoda deskriptivne statistike pri analiziranju dostupnih statističkih podataka. Autor zaključuje da insistiranje na merama krivičnopravne reakcije ne daje željene rezultate, s obzirom da se kompleksni problemi povezani sa zloupotrebom droga ne mogu rešavati dominantnim oslanjanjem na represiju.

KLJUČNE REČI: neovlašćeno držanje opojnih droga / dekriminalizacija / statistički podaci / Srbija / droga / maloletnici

Korespondencija: bucak80@gmail.com, milica.kovacevic@fasper.bg.ac.rs, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Visokog Stevana 2, Beograd

¹ ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0458-8193>

Uvodna razmatranja

Izveštaj Kancelarije UN za borbu protiv droge i kriminaliteta (United Nation Office for Drugs and Crime – UNODC) iz 2025. godine donosi zabrinjavajuće podatke o stabilnom i kontinuiranom rastu tržišta za plasman narkotika, što je praćeno posledicama kojih nije pošteđen niti jedan deo sveta. Tako je u 2023. godini zabeleženo da je širom planete 316 miliona ljudi zloupotrebljavalo psihoaktivne supstance, što ne uključuje lica koja su konzumirala duvan i alkohol (UNODC, 2025). SAD i Kanada se u poslednjih 20 godina suočavaju sa narastajućim talasom upotrebe opojnih droga, što je u ovim državama povezano i sa zloupotrebom lekova za ublažavanje bolova (Robert et al., 2022). U Španiji, Belgiji, Holandiji i drugim evropskim zemljama sa lučkim gradovima poslednjih godina zabeležene su zaplene impozantnih količina kokaina (Ristivojević et al., 2025), tako da je tokom 2023. godine u Evropskoj uniji detektovana i oduzeta ukupna količina od 419 tona ove droge (European Union Drugs Agency – EUDA, 2025). Zloupotreba amfetamina i kokaina doseže nove maksimume, s tim što posebno zabrinjavaju inovacije u proizvodnji sintetičkih droga, poput MDMA, na ilegalnom tržištu koje se ubrzano menja i prilagođava zakonima ponude i potražnje (EUDA, 2025). U izveštaju UNODC iz 2025. godine naglašeno je da preventivne mere, i to posebno one naučno zasnovane, kao i mere lečenja nisu zastupljene u meri koja bi odgovarala realno postojećim potrebama. Tako je istaknuto da je tokom 2023. godine samo jedno od svakih 12 lica koja imaju potrebu za lečenjem dobilo priliku da bude podvrgnuto odgovarajućim tretmanima, dok se u slučaju žena ovaj broj umanjuje na jednu od 18 žena koje bi trebalo da se leče (UNODC, 2025). U penalnim ustanovama su resursi za lečenje ograničeniji nego u otvorenoj zajednici, iako sve veći broj zatvorenika manifestuje probleme u vezi sa zloupotrebom droga (EUDA, 2025).

Posledice upotrebe droge su mnogobrojne i međusobno isprepletane, te variraju od narušavanja zdravlja, preko ekonomskog osiromašanja kako zavisnika, tako i njegove porodice, disharmoničnih odnosa u užoj i široj zajednici, podsticanja kriminaliteta, do pada produktivnosti u radu i značajnih troškova koji se direktno prenose na sisteme zdravstvene zaštite i pravosuđa (EUDA, 2025). Kada su u pitanju razmere materijalne štete, ilustrativan je podatak da je Švedska tokom 2020. godine izdvojila čak 3,7 milijardi evra za indirektnu i direktnu troškove u vezi sa zloupotrebom droga, što obuhvata lečenje, mere socijalne zaštite, troškove usled odsustva sa rada i slično (UNODC, 2025).

Drugi oblici negativnih posledica neretko ne mogu biti kvantifikovani, iako imaju dalekosežne efekte, poput pojave depresije i anksioznosti (Ciuca Anghel et al., 2023), traumatizovanja članova porodice zavisnika, pa do odrastanja u okruženju koje ne podstiče pozitivan razvoj kada su u pitanju deca o kojima se staraju konzumenti opojnih droga. Tako je studija sprovedena u Kini ukazala da su ostareli članovi porodice pod povećanim rizikom od zlostavljanja kada se o njima stara srodnik koji zloupotrebljava droge (UNODC, 2025). Teške posledice po zdravlje, uključujući i fatalne ishode, u aktuelnom trenutku masovno proizvodi fentanil, koji se najviše zloupotrebljava na severnoameričkom kontinetu. Primetne su promene u strukturi i zastupljenosti različitih droga, tako da je, na primer, u Ruskoj federaciji zloupotreba droga baziranih na opijumu u opadanju, dok se masovnije koriste metadon i sintetičke droge (UNODC, 2025). Dalje, shodno procenama istraživača u Evropi, putem ilegalne prodaje droga tokom 2021. godine ostvaren je prihod od 31 milijarde evra, od čega lavovski deo pripada organizovanim kriminalnim grupama (UNODC, 2025). O posledicama po zaštitu životne sredine još uvek se ne govori dovoljno, niti su adekvatno istražene, mada je utvrđeno da proizvodnja jednog kilograma MDMA produkuje 58kg toksičnog otpada (EUDA, 2025).

Imajući u vidu navedeno, cilj rada jeste analiza trendova i ukazivanje na moguće pravce budućeg strateškog postupanja u domenu suzbijanja neovlašćenog držanja opojnih droga kod maloletnika. U radu će biti primenjeni normativno logički metod, kao i sekundarna analiza dostupnih statističkih podataka metodom deskriptivne statistike.

Strateški pristupi borbi protiv zloupotrebe droge

U sve većem broju zemalja uočava se da je zloupotreba opojnih droga kompleksan lični i društveni problem, sa različitim ekonomskim, zdravstvenim i psihološkim aspektima, te da insistiranje na krivičnopravnoj reakciji kao dominantnom vidu borbe nije primereno rešenje (Bajović, 2017, str. 536; Delibašić, 2013; Unly et al., 2020). Svakako, nisu zanemarljiva ni pitanja koja se odnose na logičku i etičku opravdanost kriminalizovanja ličnih izbora pojedinca (Bajović, 2017; Delibašić, 2013; Kovačević, 2022; Kolarić, 2020), posebno imajući u vidu da drugi vidovi autodestruktivnog ponašanja, poput prekomernog konzumiranja alkohola ili kockanja sa finansijskim posledicama, nisu zakonom zabranjeni.

Takođe, istraživanja i statistički pregledi ukazuju da u državama sa strožom kaznenom politikom u pogledu stavljanja u promet i držanja opojnih droga nije zabeležen niži udeo kriminalnih aktivnosti ovog tipa u poređenju sa zemljama čiji su krivičnopravni sistemi manje represivni u tom pogledu (Bajović, 2017, str. 521–523). Štaviše, uočeno je da se u zemljama koje su u proteklim decenijama insistirale na nultoj toleranciji prema zloupotrebi droga i strogim punitivnim odgovorima, pojavljuju drugi složeni problemi. Tako je u SAD u prvim godinama 21. veka na svakih osam Afroamerikanaca uzrasta od 25 do 29 godina, u svakom trenutku, po jedan bio u pritvoru ili zatvoru, dok je u Kini, Rusiji i SAD zabeležen rekordan udeo zavisnika koji drogu konzumiraju intravenski, a među njima i zatvorenika koji su pod dodatnim rizikom od zaražavanja infektivnim bolestima (EUDA, 2025; Wood et al., 2009). U SAD je broj lica preminulih usled predoziranja, mahom fentanilom, u 2021. godini dosegao 108.000, što je dramatičan skok u odnosu na prosečno 8.000 nastradalih u decenijama kada se masovno zloupotrebljavao krek, a istovremeno i do deset puta više u odnosu na stopu smrtnosti usled predoziranja u Evropskoj uniji (Gottschalk, 2023, str. 364). Istraživanja sprovedena u Kanadi ukazuju da penalizovanje držanja droge uslovljava nebezbedno ponašanje usled užurbanog i prikrivenog konzumiranja, nenošenja potrebne medicinske opreme i oklevanja da se potraži hitna medicinska pomoć u po život opasnim situacijama, kao i čvršće povezivanje sa ilegalnim dobavljačima opojnih droga i samim tim izlaganje dodatnim opasnostima (Scher et al., 2023).

Potražnja za drogama postoji, i bilo kakvi nacionalni krivičnopravni mehanizmi i međunarodni sporazumi ne mogu da izbrišu tu činjenicu. Štaviše, zabrane drogu čine ekskluzivnom i dragocenom, te podstiču bujanje organizovanih kriminalnih grupa koje trgujući drogom zarađuju basnoslovne sume. No, istini za volju, u literaturi se ističu i mišljenja onih koji navode da zakonske zabrane i značajne neprijatnosti usled krivičnopravne reakcije, u slučaju onih koji su u početnoj fazi korišćenja, mogu da rezultiraju odustankom od dalje upotrebe droga. Sa druge strane, navedeni argument je diskutabilan sa stanovišta same prirode krivičnog prava koje je usmereno na zaštitu društvenih interesa i vrednosti, a ne na upravljanje ličnim životnim izborima (Delibašić, 2013, str. 289–290). Treba pomenuti i argumente koji se odnose na kontinuirano urušavanje zdravlja i kvaliteta života, što se potom prenosi i na uži i širi krug ljudi iz okruženja korisnika droge, te može rezultirati raznim incidentnim i nebezbednim situacijama (Sher, 2003). Nije bez težine ni tvrdnja da

određeni deo populacije od korišćenja droga odvraća upravo to što je držanje droga krivično delo, kao i da je u slučaju maloletnih i mladih lica kritičko razmišljanje neretko diskutabilno prosto zato što se njihove kognitivne sposobnosti i dalje intenzivno razvijaju.

Imajući u vidu navedeno, u stručnoj i naučnoj javnosti diskutuje se o mogućoj dekriminalizaciji i legalizaciji lične upotrebe opojnih droga. Ističe se da bi pomenuti procesi možda mogli unaprediti kontrolu porekla i kvaliteta psihoaktivnih supstanci, pospešiti poštovanje zabrane prodaje maloletnim licima, te omogućiti agilnije reagovanje u situacijama kada je život konzumenata u opasnosti. Deo stručnjaka takođe očekuje da bi dekriminalizacija držanja droge stvorila uslove za otvoreniji dijalog o štetnosti zloupotrebe narkotika, te da bi se više energije uložilo u motivisanje pojedinaca da se opredele za prosocijalne životne izbore, umesto u primenu retributivnih mera koje se svakako nisu pokazale kao posebno delotvorne.

Portugal predstavlja najpoznatiji primer borbe protiv zloupotrebe opojnih droga kroz dekriminalizaciju držanja za lične potrebe. Naime, u ovoj državi je 2001. godine dekriminalizovano držanje manje količine svih opojnih droga za ličnu upotrebu, dakle ne samo kanabisa, a direktan povod ticao se visoke stope infekcije HIV virusom, kao i zabrinjavajućeg broja smrtnih ishoda usled predoziranja (Llanes & Gonzalez, 2022). Međutim, u ovoj državi nije tek tako samo ukinuta sporna inkriminacija, već su istovremeno uložena značajna sredstva u sistem koji će nadalje primenjivati preventivne i interventne mere, tako da je tokom prve četiri godine primene zakona u budžetu opredeljeno 160 miliona evra za ove namene (Moury & Escada, 2023). Umesto prepuštanja korisnika droga policiji i pravosudnom sistemu, oni se nakon detektovanja upućuju pred komisiju sačinjenu od tri člana, među kojima su obavezno advokat i psiholog ili pripadnik slične pomažuće profesije. Komisija procenjuje da li je u konkretnom slučaju u pitanju ugrožavajuća zloupotreba narkotika ili ne, tako da od stručne procene zavisi dalja primena mera, a u finalu postoji mogućnost izricanja određenih nenovčanih i novčanih sankcija (Laqueur, 2014). U literaturi se ističe da portugalski sistem nije idealan, posebno kada je reč o trajnijem nadziranju i pružanju podrške, kao i o zavisnicima koji su već unutar penalnog sistema, ali da je u načelu dao solidne rezultate (Greenwald, 2009; Ćirić, 2012). Ne treba zanemariti činjenicu da su zaplene droge i dalje učestale, posebno imajuću u vidu geografsku poziciju Portugala, kao i da se tržišna cena narkotika kreće u skladu sa globalnim tendencijama na ilegalnom tržištu (Laqueur, 2014). Ipak, što se tiče perioda

od 2001. do 2010. godine, sprovedena su istraživanja koja govore o načelno umanjenoj zloupotrebi droga, a pokazatelji za period posle 2010. godine mahom signaliziraju dodatno popravljjanje prilika. Osim toga, Portugal beleži najmanji broj smrtnih ishoda u vezi sa zloupotrebom opojnih droga u Evropi, a istovremeno se policija i pravosuđe mogu posvetiti borbi protiv trgovaca drogom, umesto bavljenja licima koja su konzumenti. Takođe, zabeleženo je značajno umanj enje pritvaranja i zatvaranja u vezi sa drogama, što je dodatno rasteretilo sistem i umanjilo troškove, tako da su se prvobitna ulaganja i te kako isplatila. Konačno, na internacionalnom nivou danas se Portugal neretko uzima kao svetao primer i svojevrsni uzor u borbi protiv droge (Moury & Escada, 2023).

Iskustva Portugala su verovatno uticala na promenu strateškog pristupa i u drugim evropskim zemljama. Tako je na Malti 2021. godine dekriminalizovano kućno uzgajanje kanabisa u manjoj količini, kao i držanje u manjim razmerama, a potom se i Luksemburg opredelio za slično rešenje tokom 2023. godine, baš kao i Nemačka u 2024. godini (EUDA, 2025). Razume se da ne treba poći od pretpostavke da će proces dekriminalizacije u pomenutim zemljama doneti samo blagodeti, s obzirom da treba sačekati sud vremena. Dalje, dobro je poznato da u Holandiji, u specifičnim kaficima, lica starija od 18 godina mogu kupiti kanabis u količini do 5 grama, s tim što je uzgajanje, stavljanje u promet i konzumiranje, mimo kafića, i dalje ilegalno, tako da problemi u vezi sa nezakonitim distribuiranjem nisu rešeni (EUDA, 2025). U Španiji držanje droge za ličnu upotrebu nikada nije ni bilo krivično delo, već samo prekršaj kažnjiv novčanom kaznom (Bajović, 2017, str. 528), a isto tako je u Italiji počev od sedamdesetih godina prošlog veka prisutna liberalizacija rešenja koja se odnose na ličnu upotrebu droga (Moury & Escada, 2023).

SAD se takođe poslednjih godina postepeno preusmeravaju tako da borbu protiv droga tretiraju kao zdravstveni problem, a ne samo kao goruće kriminalnopolitičko i bezbednosno pitanje. Tako su se širom ove države proširili sudovi za drogu (eng. *drug court*), koji su se u skromnom obimu počeli osnivati još osamedesetih godina prošlog veka, sa idejom da lica koja zloupotrebljavaju drogu ne izlaze pred standardni sud, već pred organe koji će obratiti pažnju na probleme u vezi sa zavisnošću, odnosno na rehabilitaciju, tretman i konstruktivni nadzor (Gottschalk, 2023; Soković & Randelović, 2017). Danas u SAD postoji mreža od 3.100 ovakvih sudova koji uglavnom postupaju shodno fluidnim pravilima i sa širokim diskrecionim ovlašćenjima, a ne može se reći da su postigli zavidne rezultate. U praksi se ispostavilo da u sudovima za drogu sude

pravnici, baš kao i u regularnim sudovima, dakle laici za medicinska i psihološka pitanja, pri čemu se u slučaju nepoštovanja propisanih obaveza prestupnik jednostavno upućuje u pritvor ili zatvor (Dickson-Gomez et al., 2022). Istovremeno, supstitucijska terapija i drugi vidovi lečenja nisu dovoljno dostupni u SAD (Gottschalk, 2023).

Napomenimo i da su Urugvaj i Kanada legalizovali nemedicinsku upotrebu kanabisa, te se u literaturi ističe da ovakvo rešenje u Urugvaju nije proizvelo negativne posledice, dok se Kanada suočava sa problemima u pogledu kontrolisanja zloupotrebe kanabisa od strane maloletnih lica (Wasisto & Jans, 2022).

Neovlašćeno držanje opojne droge u Srbiji

Najpre treba reći da nedostaju novija obimnija istraživanja o zloupotrebi opojnih droga u Srbiji. Otuda ističemo rezultate israživanja koje je tokom 2018. godine sproveo Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ na stratifikovanom uzorku sačinjenom od 2.000 ispitanika uzrasta od 18 do 64 godine. Rezultati ukazuju da je tokom života neku ilegalnu psihoaktivnu supstancu koristilo 9.3% ispitanika, pri čemu je prevalenca nešto viša među populacijom uzrasta od 18 do 34 godine, te iznosi 12,5% (Kilibarda & Nikolić, 2020). Najčešće korišćena ilegalna droga je kanabis, dok je zloupotreba drugih droga retka. Visokorizični obrasci zloupotrebe kanabisa, poput pušenja tokom prepodneva i nastupanja događaja kao što su tuče i svađe pod dejstvom droge, slabo su zastupljeni. Da lako ili prilično lako mogu nabaviti kanabis, i to u naredna 24 časa, izjavilo je 32,4% ispitanika. Kada je reč o lečenju i pružanju podrške, značajno je istaći da se procenjuje da problematičnu upotrebu kanabisa manifestuje između 14 i 28 hiljada odraslih, među kojima je više od polovine uzrasta od 18 do 34 godine (Kilibarda & Nikolić, 2020). Ispitanici nalaze da na skali sačinjenoj od 17 značajnih društvenih problema droga zauzima šesto mesto, dok je alkoholizam na jedanaestoj poziciji. Takođe, 48% ispitanika smatra da su zavisnici od opojnih droga pre svega pacijenti, a ne lica u sukobu sa zakonom (Kilibarda & Nikolić, 2020). Slične rezultate dalo je i prethodno istraživanje Instituta za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ sprovedeno tokom 2014. godine. Tada se 8% ispitanika izjasnilo da su nekad u životu konzumirali opojne droge i to mahom kanabis, dok je ustanovljeno da je upotreba drugih droga mimo kanabisa vrlo retka, tako da je svega 1,6% ispitanika izjavilo da su tokom života probali neku drugu opojnu drogu (Kilibarda et

al., 2014). Istraživanje iz 2014. godine konstatuje da je prevalenca upotrebe droge u Srbiji niža u poređenju sa većinom zemalja u Evropskoj uniji, kao i da je visokorizična upotreba retkost (Kilibarda et al., 2014).

U Srbiji je tokom 2020. godine sprovedeno istraživanje faktora rizika za zloupotrebu psihoaktivnih supstanci među licima uzrasta od 14 do 18 godina, i to na uzorku od 3.488 učenika. Rezultati ukazuju da je tokom proteklih godinu dana svega 35% učenika u školi pohađalo radionice o rizicima i štetnosti zloupotrebe droga, dok se 72% učenika izjasnilo da smatraju da bi lako mogli da pribave drogu ukoliko bi to želeli (Dickov & Jovanović, 2020). Dalje, 43% srednjoškolaca je istaklo da su bili u situacijama kada im je ponuđena droga, dok 30,7% mladih smatra da su sintetičke droge manje opasne od klasičnih droga, poput marihuane i heroina. Marihuanu je probalo 25% srednjoškolaca, dok je 10% učenika probalo i druge psihoaktivne supstance (Dickov & Jovanović, 2020).

Kada je reč o prevenciji zloupotrebe opojnih droga u Srbiji, većina implementiranih preventivnih aktivnosti spada u domen univerzalne prevencije, te se sprovodi u školskom okruženju, u porodici i u zajednici, pri čemu je prevencija upotrebe droga uključena u osnovnoškolski program i realizuje se u okviru časova biologije i hemije (European Monitoring Centre for Drugs and Drugs Addiction, 2017). Selektivne preventivne intervencije i indikovani preventivni programi se retko primenjuju (Vukov, 2022, str. 8–9).

Normativni okvir i sudska praksa

Neovlašćeno držanje opojne droge u našem pravu je prvi put inkriminisano 2003. godine i to ne kao posebno krivično delo već, kao privilegovani oblik krivičnog dela neovlašćena proizvodnje, držanje i stavljanje u promet opojnih droga (Delić, 2022). Kada je na snagu stupio važeći Krivični zakonik (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19 i 94/24 (KZ)) iz 2005. godine, predviđena je mogućnost oslobođenja od kazne u slučajevima držanja za ličnu upotrebu, kao i u slučajevima otkrivanja izvora snabdevanja. Kako bi se razrešili praktični problemi u vezi sa razgraničenjem i dokazivanjem krivičnih dela koja obuhvataju proizvodnju i stavljanje u promet opojnih droga od držanja droga za ličnu upotrebu, novele KZ iz 2009. godine donose novu inkriminaciju u čl. 246a koja se odnosi na neovlašćeno držanje droge u manjoj količini i za ličnu upotrebu.

Ipak, nije precizirano koja količina bi se smatrala „manjom količnom“, niti koji to konkretni pokazatelji opredeljuju držanje kao držanje „za ličnu upotrebu“, tako da su ostale bitne nedoumice (Igrački, 2025; Nikolić, 2015; Stojanović et al., 2018; Coković, 2015). Detektujući nedorečenosti i poteškoće, pre svega u pogledu dokazivanja namere da se drogom trguje, a ne da se lično konzumira, zakonodavac 2019. godine u sklopu čl. 246a KZ uvodi i teži oblik držanja koji se odnosi na držanje droge u velikoj količini.

Krivično delo iz čl. 246a aktuelnog Krivičnog zakonika (KZ) čini lice koje neovlašćeno drži u manjoj količini i za sopstvenu upotrebu supstance ili preparate koji su proglašeni za opojne droge, za šta se kažnjava novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine, s tim što je predviđena mogućnost oslobođenja od kazne. Teži oblik istog krivičnog dela vrši lice koje neovlašćeno drži u velikoj količini supstance ili preparate koji su proglašeni za opojne droge, što se kažnjava zatvorom od tri do deset godina. Neovlašćeno držanje opojnih droga nalazi se u XXIII glavi KZ i to u grupi krivičnih dela protiv zdravlja ljudi. Pojam opojne droge definisan je u čl. 112, st. 3, tač. 15. KZ tako što je konstatovano da se opojnim drogama smatraju supstance i preparati koji su zakonom i drugim propisom zasnovanim na zakonu proglašeni za opojne droge i ostale psihoaktivne kontrolisane supstance. U vezi sa navedenim treba konsultovati odredbe Zakona o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 99/10 i 57/18) koji u čl. 8 predviđa da ministar nadležan za poslove zdravlja, na predlog Komisije za psihoaktivne kontrolisane supstance, utvrđuje Spisak psihoaktivnih kontrolisanih supstanci.

Zanimljivo je da čl. 246a, st. 3. KZ predviđa da učinilac kako osnovnog, tako i težeg oblika krivičnog dela koji otkrije od koga nabavlja opojnu drogu takođe može biti oslobođen od kazne. Zakonodavac potom konstatuje da učinilac težeg oblika krivičnog dela kome je izrečena zatvorska kazna ne može istu izdržavati u formi kućnog zatvora. Konačno, propisana je i obavezna primena mere bezbednosti oduzimanje predmeta, tako da će opojne droge uvek biti oduzete.

Što se tiče radnje krivičnog dela neovlašćeno držanje opojne droge, kako i sam naziv dela kaže ono podrazumeva faktičku ili fizičku kontrolu nad supstancom koja se smatra opojnom drogom. Otuda držanje opojne droge obuhvata mogućnost raspolaganja opojnom drogom od strane izvršioca krivičnog dela, nezavisno od toga gde se opojna droga nalazi, što

može podrazumevati, primera radi, kako držanje u džepu, tako i držanje u stanu (Delić, 2011, str. 184). Razlikuje se neposredno i konstruktivno držanje opojne droge, tako da konstruktivno držanje podrazumeva da učinilac ima kontrolu nad drogom, iako mu ona nije neposredno fizički dostupna, kao na primer kada drogu drži u automobilu parkiranom u garaži (Delić, 2019, str. 84). Držanje treba da bude neovlašćeno, pa je uz „manju količinu“ i „ličnu upotrebu“ reč o kumulativnom ispunjenju tri uslova (Stojanović, 2017). Razume se da je držanje opojne droge u nekim slučajevima „ovlašćeno“, kao onda kada lice na osnovu odgovarajuće lekarske dijagnoze i validnog recepta preuzima i drži medikamente (Delibašić, 2013; Kovačević, 2025, str. 174).

Kako su sudovi do sada formirali solidnu bazu presuđenih slučajeva, može se reći da se pojam „manje količine“ ne vezuje za određene kvantitativne indikatore niti merne jedinice, odnosno da ne mora biti reč o količini koja je dovoljna tek za jednokratno konzumiranje. Naime, nužno je da je u pitanju količina koju bi konkretno lice prema svojim ličnim odlikama i potrebama moglo iskoristiti u određenom relativno kratkom periodu (Delić, 2022, str. 276–277). No, sud ne utvrđuje samo da je u pitanju manja količina, već utvrđuje i o kojoj konkretnoj količini je reč (Delić, 2019). Tako je sud prihvatio odbranu okrivljene koja je istakla da je kod nje pronađenu opojnu drogu u količini od 127,73 grama kupila za svoju upotrebu i da bi je konzumirala u roku od mesec dana, što je potkrepljeno navodima veštaka koji je precizirao da, imajući u vidu da je u pitanju višegodišnji narkoman sa povećanom tolerancijom na drogu, kao i kvalitet droge, takav način konzumacije predstavlja realnu i moguću životnu situaciju. U presudi je naglašeno da je pitanje veće ili manje količine opojne droge faktičko pitanje koje se ceni od slučaja do slučaja s obzirom na karakteristike samog okrivljenog, odnosno da li je u pitanju lice sa dugogodišnjim stažom konzumenta opojne droge, fizičke karakteristike lica, kao i vremenski period u kome bi konzumirao opojnu drogu, odnosno da li bi drogu konzumirao tokom dužeg ili kraćeg perioda (Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž1, br. 426/25, od 29. maja 2025. godine).

Što se tiče namere da se droga iskoristi za „ličnu upotrebu“, ona se pre svega dokazuje posredstvom postojanja znakova bolesti zavisnosti, na koju okolnost će se u praksi najčešće obaviti neuropsihijatrijsko veštačenje, kao i odsustvom dokaza koji bi ukazivali na postojanje namere da se droga dalje rastura. Tako će biti reč o ovom krivičnom delu i onda kada su kod okrivljenog u kući gde živi zatečeni osušeni delove biljke kanabis, ukupne

neto mase 29,11 grama, upakovani u osam plastičnih kesica koje su se nalazile u jednoj većoj plastičnoj kesi, u crnoj torbici na stolu u spavaćoj sobi, a s obzirom da nijedan izvedeni dokaz ne ukazuje na nameru okrivljenog da predmetnu opojnu drogu stavi u promet kako mu se optužnim aktom stavlja na teret (Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž1, br. 411/25, od 27. maja 2025. godine).

U krivičnopravnoj teoriji je kritikovano rešenje kojim je predviđena mogućnost oslobođenja od kazne u slučaju izvršenja osnovnog oblika dela, jer logičkim tumačenjem proizlazi da je najpre jedna radnja inkriminisana, a potom je bez propisivanja bilo kakvih dodatnih uslova predviđeno da se učinilac može osloboditi od kazne za tu istu radnju (Delić, 2022). Istini za volju, opredeljivanje za datu soluciju je verovatno bilo nužno iz razloga što je ovom, kao i ranijim inkriminacijama faktički kriminalizovana narkomanija, iako je nesporno da je u pitanju oblik autodestruktivnog i neretko zavisničkog ponašanja (Škulić, 2023).

Teži oblik dela neovlašćeno držanje opojne droge inkriminiše držanje opojnih droga u velikoj količini, ali bez namere da se droga stavi u promet, jer bi u tom slučaju u pitanju bilo krivično delo iz čl. 246 KZ, to jest neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga. Čini se da je ovakvo rešenje iznuđeno, a kako bi se dodatnom inkriminacijom obuhvatile situacije kada je teško ili nemoguće dokazati nameru da se droga dalje distribuira. Istovremeno, kod težeg oblika krivičnog dela iz čl. 246a KZ nije potrebno dokazati da je u pitanju droga za ličnu upotrebu. Tako će postojati teži oblik krivičnog dela iz čl. 246a KZ onda kada je okrivljeni kritičnom prilikom neovlašćeno držao supstancu koja je proglašena za opojnu drogu, tako što je, dok se nalazio u svojstvu suvozača u putničkom vozilu, ispod suvozačkog sedišta držao delove biljke kanabis u najlonskoj kesi, ukupne neto mase 144,52 grama, branivši se potom da je tu količinu opojne droge kupio iz razloga što je bila korona, kako bi se obezbedio za duži period, dodavši da je cena niža ako se kupuje veća količina, pri čemu dnevno koristi gram do gram ipo marihuane, a koju odbranu je sud doveo u vezu sa nalazom i mišljenjem veštaka iz koga proizlazi da su dnevne potrebe okrivljenog u vreme izvršenja krivičnog dela bile u nivou uobičajenog proseka za ovu psihoaktivnu supstancu, što na dnevnom nivou iznosi 1,5 grama (Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž1 br. 282/24, od 15. aprila 2024. godine).

Predviđena je i dodatna mogućnost za oslobođenje od kazne, koja važi kako za osnovni, tako i za teži oblik delikta i odnosi se na situacije kada

učinilac otkrije od koga nabavlja opojnu drogu. Tako se smatra da su se stekli uslovi za oslobođenje od kazne kada je okrivljeni u svojoj odbrani u potpunosti priznao izvršenje krivičnog dela i pri tome otkrio lica od kojih je nabavio opojnu drogu, što je rezultiralo pronalaženjem tih lica i što proizlazi iz dopisa policijske Grupe za borbu protiv droga, kao i iz iskaza policijskih službenika (Presuda Apelacionog suda u Beogradu KŽ1, br. 214/25 od 20. marta 2025. godine).

Podaci Republičkog zavoda za statistiku Srbije

Sprovedena je longitudinalna analiza dinamike i trendova neovlašćenog držanja opojnih droga (čl. 246a KZ) u populaciji maloletnika u Republici Srbiji u periodu od 2015. do 2024. godine, kako bi se na osnovu utvrđenih empirijskih pravilnosti predložili naučno utemeljeni pravci za buduće strateško postupanje i unapređenje preventivnih mehanizama u ovoj oblasti. S obzirom na to da su maloletnici u fazi kada se razvijaju i kada trasiraju svoj životni put, ne treba posebno objašnjavati zašto je značajno sagledavanje statističkih podataka koji se odnose na neovlašćeno držanje droge u ovom delu populacije.

Tabela 1

Broj podnetih krivičnih prijava za krivično delo iz čl. 246a KZ prema maloletnicima u periodu od 2015. do 2024. godine, podaci Republičkog zavoda za statistiku Srbije (RZS)

Godina	Maloletnici – Broj podnetih krivičnih prijava za delo iz čl. 246a KZ
2015	106
2016	100
2017	113
2018	180
2019	229
2020	183
2021	169
2022	149
2023	153
2024	195

Napomena: Radi celovitosti konteksta koji se odnosi na maloletnike valja izneti i podatke o ukupnom broju krivičnih prijava podnetih u odnosu na ovaj deo prestupničke populacije. KZ = Krivični zakonik.

Tabela 2

Ukupan broj podnetih krivičnih prijava prema maloletnicima u periodu od 2015. do 2024. godine, podaci RZS i procentualni udeo krivičnih prijava prema maloletnicima koje se odnose na krivično delo iz čl. 246a KZ

Godina	Maloletnici	
	Ukupan broj krivičnih prijava	Krivične prijave za čl. 246a KZ (% od ukupnog broja prijava)
2015	3355	3,16
2016	3643	2,74
2017	3465	3,26
2018	2744	6,55
2019	2903	7,88
2020	2524	7,25
2021	2513	6,67
2022	2410	6,18
2023	2598	5,88
2024	2724	7,16

Može se zaključiti da je reč o prilično stabilnim kretanjima ukupnog maloletničkog kriminaliteta (Karić et al., 2021; Vujičić, 2020), nasuprot određenim medijskim napisima (Kovačević, 2024), pa je uočljiv i pad broja krivičnih prijava (Lajić i Didanović, 2022, str. 26), posebno ukoliko se uporede prva i poslednja godina u periodu od 2015. do 2024. godine. Međutim, kada govorimo o neovlašćenom držanju opojnih droga, na početku posmatranog perioda (2015. godina) broj krivičnih prijava za krivično delo iz čl. 246a KZ iznosio je 106, a na kraju posmatranog perioda (2024. godina) dosegao je 195. Najveći broj prijava zabeležen je 2019. godine. Treba istaći i da su, shodno podacima RZS, maloletnicima u najvećem broju slučajeva izricane vaspitne mere, i to mahom mere upozorenja i usmeravanja (sudski ukor i posebne obaveze), kao i mere bezbednosti. Dakle, postojeći trendovi detektovanog držanja opojnih droga kod maloletnika se ne mogu okarakterisati kao pozitivni (Lajić i Didanović, 2022, str. 29). Istovremeno treba uzeti u obzir i totalitet maloletničkog kriminaliteta, pa tako konstatujemo da se u 2015. godini od ukupnog broja podnetih krivičnih prijava 3,16% odnosilo na neovlašćeno držanje opojnih droga, dok u 2024. godini udeo krivičnih prijava za ovo krivično delo iznosi 7,16% u odnosu na ukupno podnete krivične prijave. Jasno je da prikazane promene u strukturi prijavljenog maloletničkog kriminaliteta pozivaju na promišljanje o tome da li bi i u kom pravcu nešto trebalo menjati u budućnosti.

Sada se valja osvrnuti na prilike koje se odnose na odrasle prestupnike i neovlašćeno držanje opojnih droga.

Tabela 3

Broj podnetih krivičnih prijava za krivično delo iz čl. 246a KZ protiv punoletnih lica, uključujući broj pravnosnažnih osuda i broj izrečenih zatvorskih kazni, podaci RZS

Godina	Punoletna lica		
	Broj podnetih krivičnih prijava za krivično delo iz čl. 246a KZ	Broj pravnosnažnih osuda za krivično delo iz čl. 246a KZ	Broj izrečenih efektivnih kazni zatvora za krivično delo iz čl. 246a KZ
2015	2531	1999	393
2016	2648	2164	410
2017	3212	2592	332
2018	3980	3000	493
2019	5027	3393	492
2020	4917	3639	481
2021	5295	4270	583
2022	5363	4221	516
2023	5192	4816	912
2024	5270	4522	832

Počev od 2015. godine kontinuirano se uvećava broj podnetih krivičnih prijava, izuzevši 2020. godinu kada je primetan sasvim blagi pad broja podnetih krivičnih prijava zbog neovlašćenog držanja opojne droge. Najveći broj krivičnih prijava zabeležen je tokom 2022. godine. O zatečenom stanju slikovito govori to što je u posmatranom periodu broj podnetih krivičnih prijava i više nego dupliran, te je 2024. godine zabeleženo uvećanje od 108,2% u odnosu na početnu 2015. godinu. Osim toga, posebnu pažnju treba ukazati podacima RZS o izrečenim krivičnim sankcijama. Tako su na početku posmatranog perioda izrečene 393 kazne zatvora, da bi ovaj broj bio uvećen na 832 u poslednjoj posmatranoj godini, pri čemu je tokom 2023. godine izrečen najveći broj zatvorskih kazni. Svakako treba napomenuti da je tokom datog perioda, shodno podacima RZS, najmasovnije izricana uslovna osuda, koju u stopu prati novčana kazna. Detaljnija analiza bi mogla ukazati na to koliko je povećanom broju izrečenih zatvorskih kazni doprinelo noveliranje inkriminacije u 2019. godini kada je kreiran poseban oblik krivičnog dela držanja – držanje droge u velikoj količini, ali bez namere da se droga neovlašćeno stavi u promet.

No, nije nepoznanica da srpski zatvori ne raspolažu adekvatnim resursima za lečenje zavisnosti, a nesporno je i da zatvorska kazna sama po sebi nosi brojne negativne efekte po dobrobit osuđenih (Ilijić, 2016, str. 144–146), pa se čini da u aktuelnom trenutku inkriminisanje neovlašćenog držanja droge pre svega doprinosi prenaseljenosti penalnih ustanova u Srbiji.

Zaključak

Stanje u pogledu zloupotrebe opojnih droga u Srbiji, kako ukazuju pravosudne statistike, nije sjajno. Ono što je posebno zabrinjavajuće jeste uvećan procenat maloletnika prijavljenih zbog krivičnih dela u vezi sa opojnim drogama (Jovanović et al., 2020). U literaturi se istovremeno ističe da je u Srbiji zastupljen diskurs ispunjen katastrofiranjem, kao i da se veće interesovanje za problematiku povremeno budi kada nastupi neki povod dramatično praćen od strane medija, a da potom interesovanje ubrzano jenjava, bez nastupanja suštinskih promena (Ljubičić, 2021). Takođe, u načelu bi se moglo konstatovati da je sentiment javnog mnjenja usaglašen sa ubeđenjem da problem narkomanije treba rešavati metodom čvrste ruke, tako da nosioci vlasti verovatno nisu raspoloženi da talasaju po tom pitanju (Delibašić, 2013, str. 288–289), držeći se danas veoma zastupljenog penalnog populizma (Kovačević & Atanasov, 2024). Uočljivo je i da se u retkim prilikama u javnom diskursu govori o etiologiji zloupotrebe opojnih droga, te da se i tada zanemaruje njena kompleksna društveno-kulturno-ekonomska uslovljenost.

O naporima ulozenim u suzbijanje opojnih droga govori i to što je strateški dokument u ovoj oblasti usvojen početkom 2015. godine, kada je objavljena Strategija o sprečavanju zloupotrebe droga za period od 2014. do 2021. godine (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 1/15). U slično vreme je osnovana i Kancelarija za borbu protiv droga kao služba Vlade. Isto tako, poslednja obimnija istraživanja koja se odnose na celokupnu populaciju Srbije sprovedena su 2014. i 2018. godine, od kad su dostupni samo rezultati parcijalnih studija (Miovski, 2020). Istini za volju, treba naglasiti da 2014. godine stanje u Srbiji nije bilo alarmantno, s obzirom da je učestalost upotrebe droga bila niža u odnosu na stope zastupljene u zemljama Evropske unije, što je potvrđeno i istraživanjem iz 2018. godine (Kilibarda & Nikolić, 2020).

No, s obzirom da statistički podaci u poslednjih deset godina ne govore u prilog delotvornosti pristupa koji se u Srbiji trenutno primenjuje, logično

bi bilo da se i tom saznanju posveti odgovarajuća pažnja. Ne treba zanemariti ni tamnu brojku koja je kod ovog vida kriminaliteta obično visoka. Evidentno je da insistiranje na krivičnom progonu ne vodi željenom efektu, te da se, naprotiv, broj krivičnih prijava iz godine u godinu povećava, tako da pretnja represijom očito nije dovoljna da se maloletnici i odrasli ne upuste u zakonom zabranjeno držanje, a potom i konzumiranje droge. Dakle, vreme je da se razmišlja o preventivnim, ali i reaktivnim merama mimo podnošenja krivičnih prijava i kažnjavanja. U tom smislu treba imati u vidu da se u Evropi sve više govori o prevenciji koja se bazira na promenama u socijalnom okruženju, kroz postepenu promenu normi, uverenja i društveno prihvatljivih ponašanja (EUDA, 2025). Populističko pozivanje na zaoštavanje kaznene politike, pojačani nadzor i kontrolu nad ličnim izborima i promišljanjima, kako se čini, vodi dalje u ćorsokak, te je došlo vreme da se otvori diskusija o tome šta i kako dalje. Nesporno je da su od prioritetnog značaja mere koje bi se primenjivale prema mladima, kroz širu dostupnost info centara i savetovališta u kojima bi se mladi osećali dobrodošlo i nestigmatizovano. Zainteresovane treba ohrabriti da potraže pomoć i savet, što istovremeno iziskuje odbacivanje ili makar uprošćavanje procedura za zakazivanje i skraćivanje čekanja na pružanje usluge. Treba razmišljati o kampanjama koje bi edukovale kako mlade, tako i opštu javnost o opasnostima koje droge nose, ali na način koji je prijemčiv i informativan, bez stvaranja panike i obezvređivanja onih koji su se već susreli sa zloupotrebom opojnih droga.

Imajući u vidu opasnosti po drogom najugroženiju populaciju maloletnih i mladih, mišljenja smo da se još uvek nisu stvorili socijalni, ekonomski i kulturni uslovi za dekriminalizaciju držanja droge u Srbiji. Prvo, treba biti svestan da bi dekriminalizovanje držanja droge izložilo upravo mlade dodatnim rizicima, što znači da bi zdravstveni i obrazovni sistem trebalo ojačati i pripremiti za takav potres. Zatim, ne treba zatvarati oči pred činjenicom da je narkomanija i dalje tabu tema, o kojoj se govori sa nelagodom, baš kao što su zanemarene i druge teme iz domena mentalnog zdravlja. Otuda nespremnost da se suočimo sa mehanizmima koji uslovljavaju autodestruktivna ponašanja, na neki način opravdava posredno inkriminisanje narkomanije, jer je to kakav-takav način da se toj pošasti suprotstavimo. Uz sve navedeno, dekriminalizovanje držanja droge trebalo bi da bude sinhronizovano sa širenjem i jačanjem resursa za mentalnu i zdravstvenu podršku, kako je to u prošlosti i učinjeno u Portugalu, te ne вреди brzati ukoliko resursi nisu obezbeđeni. Istovremeno,

pozitivni zakonski okvir u Srbiji koji ostavlja široke mogućnosti u pogledu depenalizovanja držanja droge govori o tome da je zakonodavac i te kako svestan nedelotvornosti prevashodno represivnog pristupa. No, svesnost o postojanju problema nije dovoljna ukoliko izostaju edukacija, strateški osmišljena prevencija, lako dostupna zdravstvena zaštita i drugi vidovi podrške.

Na kraju, potrebna su dalja i obimnija istraživanja o sociodemografskim karakteristikama, ličnim iskustvima i ukupnim okolnostima u kojima se pre svega mladi opredeljuju da probaju opojne droge, a potom i da nastave da ih zloupotrebljavaju.

Zahvalnica

Rad je rezultat projekta finansiranog od strane Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije, broj ugovora 451-03-65/2024-03/200096 i 451-03-47/2024-01/200018.

Literatura

- Bajović, V. (2017). Zloupotreba opojnih droga i legitimnost krivičnopravne zaštite. *Crimen*, 3, 517–538.
- Ciucă Anghel, D. M., Nițescu, G. V., Tiron, A. T., Guțu, C. M., & Baconi, D. L. (2023). Understanding the mechanisms of action and effects of drugs of abuse. *Molecules*, 28(13), 4969. <https://doi.org/10.3390/molecules28134969>
- Coković, S. (2015). *Krivična dela zloupotrebe opojnih droga* [doktorska disertacija]. Pravni fakultet u Nišu.
- Ćirić, J. (2012). Borba protiv droge putem dekriminalizacije – Slučaj Portugalije. *Strani pravni život*, 2, 308–318.
- Delibašić, V. (2013). *Suzbijanje zloupotreba opojnih droga sa stanovišta krivičnog prava* [doktorska disertacija]. Pravni fakultet u Beogradu.
- Delić, N. (2011). Krivičnopravni aspekt zloupotrebe opojnih droga, zakonodavstvo, teorijski stavovi i sudska praksa. U Đ. Ignjatović (Ur.), *Kaznena reakcija u Srbiji* (str. 167–192). Pravni fakultet u Beogradu.
- Delić, N. (2019). Odredbe čl. 246, 246a i 247 Krivičnog zakonika Srbije u svetlu najnovijih izmena i dopuna. *Pravni život*, 9, 81–110.
- Delić, N. (2022). *Krivično pravo, Posebni deo*. Pravni fakultet u Beogradu.
- Dickov, A., & Jovanović, M. (2020). *Istraživanje faktora rizika zloupotrebe psihoaktivnih supstanci među mladima u Republici Srbiji*. Institut za istraživanje i razvoj dobrih praksi.

- Dickson-Gomez, J., Spector, A., Krechel, S., Li, J., Montaque, H. D. G., Ohlrich, J., Galletly, C. & Weeks, M. (2022). Barriers to drug treatment in police diversion programs and drug courts: A qualitative analysis. *American Journal of Orthopsychiatry*, 92(6), 692–701. <https://doi.org/10.1037/ort0000643>
- European Union Drugs Agency (EUDA) (2025). *European Drug Report 2025: Trends and Developments*. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2025_en
- European Monitoring Centre for Drugs and Drugs Addiction (2017). *Srbija, Situacija u oblasti droga-2017-Pregled*. https://www.euda.europa.eu/publications/country-drug-reports/2017/serbia_en
- Gottschalk, M. (2023). The opioid crisis: the war on drugs is over. Long live the war on drugs. *Annual review of criminology*, 6(1), 363–398. <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-030421-040140>
- Greenwald, G. (2009). *Drug decriminalization in Portugal: lessons for creating fair and successful drug policies*. Cato Institute. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1543991>
- Igrački, J. (2025). *Suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Republici Srbiji*. Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Ilijić, Lj. (2016). Deprivacije – neželjene i neminovne posljedice izvršenja zatvorske kazne. U G. Jovanić & J. Petrović (Ur.). *Probacija i alternativne krivične sankcije, mogućnosti i perspektive, Tom I* (str.143–155). Centar modernih znanja.
- Jovanović, S., Sofrenović, V., & Marković, Lj. (2020). Maloletni učinioci krivičnih dela i droga – gde smo danas? U M. Milićević & I. Stevanović (Ur.). *Droga i narkomanija: pravni, kriminološki, sociološki i medicinski problem* (str. 259–275). Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Karić, T., Protić, S., Kolaković-Bojović, M., Paraušić, A., & Drndarević, N. (2021). *Analiza uticaja primene Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica u periodu od 2006. do 2020. godine*. Misija OEBS-a u Srbiji & Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Kilibarda, B., Mravčik, V., Sieroslavski, J., Gudelj Rakić, J., & Martens, M. (2014). *Nacionalno istraživanje o stilovima života stanovništva Srbije 2014. godine: korišćenje psihoaktivnih supstanci i igre na sreću*. Institut za javno zdravlje “Dr Milan Jovanović Batut”.
- Kilibarda, B. & Nikolić, N. (2020). *Istraživanje o stilovima života stanovništva Srbije 2018. godine*. Institut za javno zdravlje “Dr Milan Jovanović Batut”.
- Kolarić, D. (2020). Suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u krivičnom pravu Srbije – Osvrt na Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2019. godine. U M. Milićević & I. Stevanović (Ur.). *Droga i narkomanija: pravni, kriminološki, sociološki i medicinski problem* (str. 69–86). Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

- Kovačević, M. (2022). Treatment of Addiction and Criminal Sanctions and Measures for Juvenile Offenders. *Iranian Journal of Public Health*, 51(12), 2833–2834. <https://doi.org/10.18502/ijph.v51i12.11476>
- Kovačević, M. (2024). Etički aspekti izveštavanja o maloletničkom kriminalitetu u Srbiji. *Sociološki pregled*, 1, 28–47. <https://doi.org/10.5937/socpreg58-47628>
- Kovačević, M., i Atanasov, S. (2024). Penalni populizam – Nastanak, razvoj i budućnost. *Politeia*, 14(27), 45-58. <https://doi.org/10.5937/politeia0-52787>
- Kovačević, M. (2025). *Osnovi krivičnog prava*. Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Krivični zakonik, Službeni glasnik Republike Srbije br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19 i 94/24. (2024).
- Lajić, O., & Didanović, A. (2022). Juvenile drug-related crime in Serbia: Current situation and tendencies. *Bezbednost*, 64(3), 22–45. <https://doi.org/10.5937/bezbednost2203022L>
- Llanes, L., & González, H. (2022). *Myths of drug consumption decriminalization: effects of Portuguese decriminalization on violent and drug use mortality*. Universidad de los Andes. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4176498>
- Ljubičić, M. (2021). Analiza nezvaničnih diskursa o upotrebi droga u Srbiji. *Crimen*, 1, 3–22. <https://doi.org/10.5937/crimen2101003L>
- Miovski, M. (2020). *Rezultati istraživanja: Mapiranje usluga lečenja adolescenata sa poremećajima uzrokovanim upotrebom supstanci*. Republička stručna komisija za bolesti zavisnosti & UNODC Srbija. https://www.unodc.org/documents/southeasterneurope//202009_UNODC_Results_Mapping_SRB_1.pdf
- Moury, C., & Escada, M. (2023). Understanding successful policy innovation: The case of Portuguese drug policy. *Addiction*, 118(5), 967–978. <https://doi.org/10.1111/add.16099>
- Nikolić, G. (2015). Krivičnopravna zaštita od zloupotrebe opojnih droga u Republici Srbiji. *Bezbednost*, 2, 151-164.
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2016). *Saopštenje br. 189, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2015*.
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2017). *Saopštenje br. 194, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2016*.
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2018). *Saopštenje br. 193, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2017*.
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2019). *Saopštenje br. 192, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2018*.
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2020). *Saopštenje br. 202, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2019*.
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2021). *Saopštenje br. 195, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2020*.
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2022). *Saopštenje br. 189, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2021*.

- Republički zavod za statistiku (RZS) (2023). *Saopštenje br. 184, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2022.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2024). *Saopštenje br. 186, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2023.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2025). *Saopštenje br. 190, Punoletni učinioci krivičnih dela, 2024.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2016). *Saopštenje br. 188, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2015.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2017). *Saopštenje br. 193, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2016.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2018). *Saopštenje br. 192, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2017.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2019). *Saopštenje br. 191, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2018.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2020). *Saopštenje br. 194, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2019.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2021). *Saopštenje br. 194, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2020.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2022). *Saopštenje br. 188, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2021.*
- Republički zavod za statistiku RS (RZS) (2023). *Saopštenje br. 191, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2022.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2024). *Saopštenje br. 181, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2023.*
- Republički zavod za statistiku (RZS) (2025). *Saopštenje br. 189, Maloletni učinioci krivičnih dela, 2024.*
- Ristivojević, P., Otašević, B., Todorović, P., & Radosavljević-Stevanović, N. (2025). Forensic narcotics drug analysis: State-of-the-art developments and future trends. *Processes, 13*(8), 2371. <https://doi.org/10.3390/pr13082371>
- Robert, M., Jouanjs, E., Khouri, C., Fouilhé Sam-Laï, N., & Revol, B. (2023). The opioid epidemic: a worldwide exploratory study using the WHO pharmacovigilance database. *Addiction, 118*(4), 771–775. <https://doi.org/10.1111/add.16081>
- Scher, B. D., Neufeld, S. D., Butler, A., Bonn, M., Zakimi, N., Farrell, J., & Greer, A. (2023). "Criminalization causes the stigma": perspectives from people who use drugs. *Contemporary Drug Problems, 50*(3), 402–425.
- Sher, G. (2003). On the decriminalization of drugs. *Criminal Justice Ethics, 22*(1), 30–33. <https://doi.org/10.1080/0731129X.2003.9992138>
- Soković, S. & Randelović, V. (2017). Sudovi za drogu – Iskustva alternativnog pristupa kontroli kriminaliteta narko-zavisnika. *Pravni život, 10*, 19–34.
- Stojanović, Z. (2017). *Krivično pravo, Priručnik za polaganje pravosudnog ispita. Službeni glasnik.*
- Stojanović, Z., Škulić, M., & Delibašić, V. (2018). *Osnovi krivičnog i krivičnog procesnog prava. Advokatska komora Srbije.*

- Strategija o sprečavanju zloupotrebe droga za period od 2014. do 2021. godine. Službeni glasnik Republike Srbije. br. 1/15. (2015).
- Škulić, M. (2023). Krivičnopravni i kriminalistički aspekti suzbijanja narko kriminaliteta. U S. Bejatović & D. Čvorović (Ur.). *Zbornik radova sa 14. međunarodne naučno-stručne konferencije "Narko kriminalitet – Prevencija i represija"* (str. 133–174). Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu & Istraživački centar Banja Luka.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2025). *World drug report 2025*. United Nations.
- Unlu, A., Tammi, T., & Hakkarainen, P. (2020). *Drug decriminalization policy: literature review: models, implementation and outcomes*. Finnish institute for health and welfare.
- Vujičić, N. (2020). Stanje i tendencije kriminaliteta maloletnika u Republici Srbiji. *Zbornik Instituta Za kriminološka i sociološka istraživanja*, 39(1), 81–94. <https://doi.org/10.47152/ziksi202001409>
- Vukov, T. (2022). *Alternativni izveštaj o sprovođenju Strategije za sprečavanje zloupotrebe droge za period 2014-2021*. Beogradska otvorena škola.
- Wood, E., Werb, D., Marshall, B. D., Montaner, J. S., & Kerr, T. (2009). The war on drugs: a devastating public-policy disaster. *The Lancet*, 373(9668), 989–990. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(09\)60455-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(09)60455-4)
- Zakon o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama, Službeni glasnik Republike Srbije br. 99/10 i 57/18. (2018).

Unauthorized Possession of Narcotic Drugs by Minors in Serbia: Analysis of Trends and (In)Effectiveness of the Criminal Law Response*

Milica D. Kovačević

University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Serbia

Narco-criminality and addiction have been one of the insurmountable social problems for decades. Unfavorable global tendencies are also present in Serbia, where criminal acts related to the abuse of narcotics represent a non-negligible share of the total criminality. Of particular concern is the increased number of minors who are prosecuted for drug-related crimes, as well as the number of young people who are identified as problematic users, and therefore in need for appropriate interventions. The paper is dedicated to a summary overview of the effects of the legal solutions applied so far in Serbia, and in order to indicate the directions of future strategic action. The normative logical method has been applied, as well as the method of descriptive statistics when analyzing the available statistical data. The author concludes that the insistence solely on criminal legal reaction does not produce the desired results, considering that extremely complex problems related to drug abuse and addiction cannot be solved by reliance on repression.

KEYWORDS: unauthorized possession of drugs / decriminalization / statistical data / Serbia / drugs / minors

PRIMLJENO: 15.1.2026.
REVIDIRANO: 17.2.2026.
PRIHVACENO: 18.2.2026.

* Predloženo citiranje: Kovačević, M. (2026). Neovlašćeno držanje opojnih droga kod maloletnika u Srbiji: Analiza trendova i (ne)delotvornost krivičnopravne reakcije. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 45(1), 1–22. <https://doi.org/10.47152/ziksi2026011>

©2026 by authors

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).